

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Ингушетия

Управление образования по г.Магас и г.Назрань

ГБОУ "СОШ-ДС № 11 г.Назрань"

РАССМОТРЕНО:

на заседании МО
руководитель ШМО

_____ Мальсагова Я.М.

Протокол № 3
от «28» августа 2023 г.

СОГЛАСОВАНО:

зам. директора по УВР

_____ Плиева Х.А.

Протокол № 3
от «28» августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО:

директор ГБОУ
"СОШ-ДС № 11 г.Назрань"

_____ Нальгиева М.Г.

Приказ № 16
от «29» августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной язык (Ингушский)»

для обучающихся 6-х классов

г.Назрань, 2023 г.

Кхетора каьхат (пояснительная записка)

Таханарча школан хьалхашка латт доккхий декхараш. Керттерча даькъе уж да хьалкхувш йоагла тӀехье эздел долаш, гӀулакхаца, нахаца товш, 1имерза, ший моттиг дӀалаца ховш, Даьхе а, къам а, дезал а лоархӀаш, шийна хьалхашка латта декхараш кхетадеш, цу хьаькъахьа къахьегаш, дийша, 1илман лардаш 1омаяь, вахаре царех пайда эца ховш хьалкхейр.

Вахар дегӀадоагла 1илма, техника, культура дегӀадарца. Царга хьежжа хила беа дешархошта тахан беш бола хьехам. Школашка вахарцара бувзам чӀоагӀбаро дӀадех хьехархошкара дешархой теркам тӀабахийта дезар – дукхагла долча даькъе шоашка уйла яйтар, 1илман лардаш тохкаш болх байтар, 1омадаьчох вахаре пайда эца ховргдолаш.

Наьна мотт 1омабар, грамматика хар боккха лоархӀам болаш да дешархой кхетам дегӀабоалабара, хӀана аьлча, мотт 1омабарца кхетаю мета хозал, из бӀаьхий хилар, кхыча къамий мотт а дикагла кхетабу бераша, цар культура йовза а новкъостал ду. Дешархошта дӀахьехар хила деза уж кхетаргболаш, цӀенача, аттача меттала, 1омадаьчох ма хулла дукхагла дукхагла пайда эца йиш хургйолаш. Цудухьа наьна мотт хьехачо керттердар хьаькъоастадеш, цунна теркам тӀабохийташ, грамматически бокьонаш вӀаши юсташ бе беа ший болх.

Наьна метта урокаш тӀа дешархоша гӀалгӀай метта грамматически лардаш 1омаю, къамаьл шаьрдара балхаш а ду.

ПхелагӀча классе доладу грамматически дакъа – морфологи 1омае, из болх дӀахьо яхлагӀчеи ворхӀлагӀчеи классашка. Из раздел я къамаьла доакьоех кхетам луш, хьалха царех 1омадаьр кӀоаргдеш, шердеш. Къамаьла доакьош 1омадеш дешархошта ха деза предложенешта юкьера уж шеко йоацаш белгалдаха.

БархӀлагӀча ийслагӀча классашка синтаксиси стилистики 1омаю. Цу даькъе дешархой дика кхеташ хила беа предложенешта юкьерча дешай мел долча бувзамех. Грамматика 1омаеш дешархой ха декхарийла ба деша лард, чаккхе, овла, дешхьалхе, суффикс, уж яздар бокьонаш; къамаьла доакьош, цар нийсаяздара бокьонаш;

предложеней тайпаш, предложене маьженаш, предложеней чура дешай бувзам. Берашта ха деза дош мишта хьахиннад, из малагла къамаьла дакъа да, иш.кх.дӀ.

ИйслагӀча классе чоалхане карара предложенеш 1омаеча хана дешархой кхетабе беа предложенешка керттераяри карараяри къоастае ховргдолаш, царна юкьера бувзам тахка могоргдолаш.

Пунктуации 1омаеш дешархой теркам тӀабахийта беа предложене интонацена, оаз лаьгӀлуча нонагла йолча хана сецара хьарак доаглаш хул. Цхьайолча моттигашка интонаци теркальяр – хиланза даргдоацарех да, хӀана аьлча, из теркаль ца йича, малагла хьарак оттаде деза ховргдоацандаь. Иштта из теркальярца увттаду предложении кхоачалуча тӀадам, хаттара е айдара хьарак.

Синтаксис 1омаеча хана хьехархо декхарийла ва интонаце зем а боаккхаш, цунах пайда эцара торонех дешархой дика дӀакхетабе, хӀана аьлча, интонации хувцаро предложенена маӀан а сецара хьаракаш а хувца тарлу. Керттера къамаьла

доакъош 1омадара хъехархочо д1акхетаде деза бераш цар синтаксически лоарх1амах.

Дешархой къамаъла культура лакхъяри 1омадаъчун навикаш дег1айоалаяри хила деза х1ара урока. Из болх д1ахьо тайп-тайпара упражненеш кхоачашъярца. Упражненеша новкъостал ду 1омаяъ бокъонаш ч1оаг1ье, орфографически а пунктуационни говзал ч1оаг1ье, грамматически материал дикаг1а кхетае а, йоазонца цунах пайда эца а.

Говзамеча йоазонех пайда эцаш, дувзаденна къамаъл шаърдеш дешархой теркам т1абахийта беза хъехархочо сочиненеш, изложенеш язъяра,говзамеча текста тохкам бе 1омабара.

Тайп-тайпарча дошлоргех пайда эца 1омаде деза хъехархочо бераш, шоаш бувцаш бола мотт б1аьхий, ира, говза, хоза бувцаргболаш, къамаъл деча хана а йоазув деш а г1алаташ дергдоацаш. Х1ара уроках, кердачох хоам беш, хьалха 1омадаър дагалувцийта деза дешархошка, кердачун хьалха 1омадаъчунца бувзам а беш.

Х1ара классе шу д1адолалуш а шу чакхдоалаш а хьалха 1омадаър кердадаккха деза дешархошца, программаца белгалбаьккха дувзаденна къамаъл шаърдара болх бизза д1абахьа беза.

Г1алг1ай мотт хъехара г1улакх доаг1ача тайпара хъехархочо д1ахьой, дешархошта шоай наьна мотт безалургба, шоаш 1омабеча кхыча къамий метай бокъонаш йовза атта хургда.

Г1алг1ай метта белха программ.

1) 8 класса грамматика белха программа оттаяьй федеральни компонента паччахьалкхен стандарта юкьера дешара программа юкъярлен образование г1алг1ай метта авторски программа юкьера школа 5-9 классашка И.А.Оздоевии Р.А.Оздоевии редакцех.

2) Белха программа хоадам беш я – 68 сахъата шераи 2 сахъата к1ираи лаьрх1а.

Авторски программа къоастаяьй Г1алг1айчен дешара министерства къоабальярца.

Метапредметни

Регулятивни УУД

- Хъехархочунца дешара т1адуллар оттаде, урока лерх1амга хъежжа. Деша дешара лерх1амашка хъежжа.

- Массанеца цхъана урока план оттае ха, произведени чулоацам хьабувцара план оттае ха. Планага хъежжа беш бола болх тахкар, баьча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.

- З1амигача тоабаца е шинне цхъана болх беш, кердача темах ховр а, де ховр а хьакъоастадар. Урок йодаш беча балхах раьза хилар е ца хилар д1аяздар, лакхача говзала т1акхувш хилар хьахьокхар.

- Ше баьча балха раьза хилар е ца хилар дешархочо ший ло1амаг1а хьаалар, урока карах ца доалача х1ама теркам бар, из тоадара болх бе лерх1ам дагалацар.

Познавательни УУД.

- Текста тохкам бе ха, хъехархочо хаттарашца новкъостал а деш. Деша къайла ма1ан ха, из тахка.

-Произведенеш шоайла йиста, в1ашкаоттае, юкъарадар а тарадоацар а хъаоалаш.

-Дийшачун дакъа диста мукъама е илли дакъаца, е суртаца, е кицаца

Произведени турпалхочо дечун бахъан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доаг1а масалаш доаладе, даържа дувзаденна къамаъл де.

- Г1алг1ай фаългаш кхоллара лерх1ам ха, цар лу пайда, цар лерх1ам ха.

- Поэзи а проза а шоайла къоастае ха, литературнии 1илман кхетам балара тексташи санна.

- Кхоллама навикаш хъахьокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалувцаш, проектни т1адуллараш кхоачашдеш.

-Дешашдар кхетаде, дийшар лоацца таблица чу а схема чу а д1аязде ха.

Коммуникативни УУД.

-Дувцара къамаъл оттаде, урока болх беш кадай хила, хаттараш тела. Диалогe, тоабах болх беш дакъа лаца. Шийна бакъахъа хетар ч1оаг1деш, кхычарца къамаъл де хар.

- Темага хъежжа 5-6 предложенех дувзаденна къамаъл оттаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувг1а ха, къовсама юкъе дакъа лаца.

-Произведени урпалхочо даьчун мах бе, эздешашца къамаъл де.

- Кхыча дешархой урока баьча балха мах бе ха, оттаяьча критерешца.

- Барт бара кийча хилар хъахьокхар, къовсам, дов е цатоам д1абаккхара тайп-тайпара вариациеш йоалае ха.

- Боккхийчарца къамаъл деш, книжкаши, дошлоргаши, энциклопедешеш дешаш кердадар, пайдабар леха.

-Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) боккхийчар новкъосталца кийчъяр, проекта темага хъежжа, слайдашка хъежжа темах лаьца лоацца дувца.

Личностни.

- Художественни произведенеш ешарца дезала юкъера безама керттера хьал хар (барт хилар, сий дар, безаме, къахетаме, в1аши новкъостал деш хилар)

- Ше ваьнна моттиг ховш хила, ше малаг1ча этносаца лоарх1аш ва ха. Кхыча къамех цар сий деш къамаъл дар.

- Кхыйола культураш а, къамаш а долга ховш хилар, дикаг1а довзачарех хъадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина тарахетараш хъаала хар (нохчий, татараш, 1арбий, сирийцаш, кх. д1. а).

-Юкъа а ца лелхаш, кхычунга ладувг1а ха, ший уйла сатийна д1аалар, тайп-тайпара аргументаш а йоалаеш. Дешархой в1аш къовсам балара бахъанаш ха.

- Ц1аг1а а классе а книжкаш дешара т1акхувш хилар хъахьокхар, библиотеке ахар, мукъа волча хана, урока эша материал кийчъяр.

- Йоазонхой кхолламах ха безам болаш хилар хъахьокхар, шийна эггара ч1оаг1аг1а безачар ц1ераш яха хар, безара бахъан а хъаалар.

- Литературни кхоллама болх шийна эшаш болга хар.

-Ишколе вахара бокъонаш йовзар, цар дешархочоа луп айда малаг1а ба хар. Дикача дешархочун масалаш доаладе йийшача произведени юкъера.

- Сага новкъостал доацаш ше болх бе ховш хила, ше даьчох жоп дала дезалга ховш хила.

-Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешашца сурт дулаш доаладаь дешаш хъалаха ховш хила. Хозахийта дешаш а эпитеташ а шоай къамаьла юкъе доаладар.

-Эздедаца дар доацар ховш хила, литературни турпалхоехи эздийча сагахи йоахка оамалаш хъаювцаха, г1улакхаца дар доацар къоастаде ха.

- Дешаш а яз деш а нийса ваг1араи б1аргий са толха ца дараи йоаг1а бокъонаш ховш хила. К1аьдвалар д1адоаккхаш е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахц1ена хилара бокъонаш ц1аг1а а накъайоалаш лелае ха.

Патриотически кхетам балар:

дешархо къаман г1улакхаи эздедаи т1акхийна хилар;

- дезала вахар довзаш хилар;

- ший къаман культура а, бусулба дин а довзаш хилар;

- Росси пачхьалкхен гражданин ше волга ховш хилар;

- дешархочун оамалаш, декхараш кхийна хилар: урока, урокал арахъа а.

Г1алг1ай метто, эрсий метто санна, метта 1илман дакъа а ший ма1анна а йоккха моттиг д1алоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически ма1ан да. Наьна метто юкъелоац дешархой патриотизма а, кхыча къамашца 1имерза а, эзди а хилара уйлашца кхета деш кхедара маьхала таронаш.

Тахан латтача хъале г1алг1ай мотт 1омабара, цу метта йоазув де хара 1алаьмате йоаккха терко е еза къаьстта ишколо. Х1анзарча зама бераша 1алаьмате дукха бувцаш лелабу эрсий мотт. Ц1аг1а а ара а бераша шоай наьна метта къамаьл к1езига ду. Г1алг1ай мотт бувцачар а къамаьла юкъе дукха эрсий дешаш леладу, цудухъа наьна мотт эрсий меттаца ийна бувц бераша. Ишттача хъале т1ехъ т1айоаг1ача хана г1алг1ай мотт бицбалара кхерам ба. Цудухъа ишкола хъалха латта декхар да г1алг1ай метта дешари йоазуви дешархошта 1омадар, безам т1абахийтар, мотт дийнбар. Бера ший наьна мотт бовза а беза, беза а беза, уйла а цу метта хила еза. К1ира сахъатий боарам дукха беце а дешархоша мотт 1омабергба, хъехархоша из безаргболча тайпара д1ахъехе. Цу т1а йоазув де г1алг1ай метта хала а дац, х1ана аьлча, г1алг1ай абата т1а дукхаг1адола алапаш эрсий метта санна да. Дешархошта 1омаде 1от1акхета алапаш да: 1, аь, г1, кх, къ, к1, п1, т1, хь, х1, ц1, ч1, яь, дифтонг оа. Эрсий метта санна хъехархочо боккха теркам т1абахийта беза дешаш д1аоалашияздеши йолча башхалонашта. Иштта боккха болх бе беза дешархоша оазаш нийса хъаалара, х1ана аьлча, бери язdechа хана ше харцахъа дош д1ааларга хъежжа г1алаташа деш яздергда. Из болх 1 классе денз ца хаддаш бе беза, йоазув нийса хургдолаш.

Календарно-тематически план граматика,6-г1а класс.

№	Урока тема	Ц1аг1а ра болх	Керда дешаш	Сах ьат	Ха		Белга лда- ккхар
					П/Х	Ф .Х	
1	Наьна меттах дола дош.	§ 1, упр.№ 3	Анайист, анаюх я - горизонт	1	4.09		
2	Предложене маьженаш. Яржанзеи яьржаи предложенеш.	§ 3-4, упр.№ 14	Къухь (къовхаш)да – лесная поляна, г1айре (наш) я - остров	1	11.0 9		
3	Тохкама диктант.	Упр.№ 22		1	18.0 9		
	Лексика.						
4	Омонимаш. Синонимаш. Антонимаш.	§8, упр.№ 31	Ор (аш) да – ров, аьли (еш) да – овраг, босе (наш) я – склон горы,холма	1	19.0 9		
5	Бокъонца дола г1алг1ай дешаши т1аййца дешаши.	§10, упр.№ 37	Къарше (ий) ва – карачаевец, нег1е (ий) ва - ногоец	1	26.0 9.		
6	Къаьна дешаши керда дешаши. Даиман цхъана лела дешаш.	§11-12, упр.№ 45	Г1аьлинг (аш) да – тюльпан, г1иринг (аш) я - боярышник	1	9.10		
7	Дешхьалхенаш нийса язъяр.	§14, упр.№ 55	Дийхк (аш) я – сосна, зийболг (аш) да - фиалка	1	16.1 0		
8	Чоалханеи лоацдаь чоалханеи дешаш.	§18, упр.№ 70	Даца устаг1а ба - жертвенный баран, куни (еш) я - кролик	1	30.1 0		

	Морфологи						
9	Ц1ердош, цун лоарх1ам, граматически белгалонаш.	§19, упр.№ 74	Маккхал (аш) да – коршун, нал (аш) б,д - кабан	1	6.11		
10	Ц1ердешай легараш.	§ 20, упр.№ 108	М1амишк (аш) б,д – тонкорунная овца, амат (аш) д,д – образ, облик	1	7.11		
11	Ц1ердешай кертера суффиксаш язъяра бокъонаш. Дацардош ца ц1ердешашца нийса яздар.	§21, упр.№ 112	Аьлдит (аш) д,д – кляуза, сплетня,вас (аш) я,я – обида, г1ийбат (аш) д,д – клевета, наговор	1	13.1 1		
	Белгалдош.						
12	Мишталлии, относительнии, т1аозареибелгалдешаш.	§26-30, упр.№ 143	Чоалх (аш) я,я – куча, ворох, хлам, 1индарг1а (ш) я,я - тень	1	28.1 1		
13	Белгалдешай морфологически тохкам.	§36, упр.№ 162	Г1аьр (-аш) я,я – банда, г1аьрхо я,ва – бандит, грабитель	1	5.12		
14	Тохкама диктант.	УПР.№ 164		1	11.1 2		
	Таьрахьдош.				12.1 2		
15	Ло1амеи ло1амзеи таьрахьдешаш.	§38, упр.№ 172	Мулк (-аш) я,я – имущество, состояние, соалор (-аш)д,д - куница	1	19.1 2		
16	Арг1ан таьрахьдешаш	§40, упр.№ 181	Бозбуьча (-аш) в,б – фокусник, пелхья (-ш) в,б - акробат	1	26.1 2		
17	Таьрахьдешаш нийса яздар.	§41, упр.№ 190	Бохк (-араш) б,д – подпруга, г1удалкх (-аш) я,я – повозка, телега	1	9.01		

18	Таърахъдешай морфологически тохкам.	§42, упр.№ 192	Талс (-аш) д,д – переметная сумка, сувсах (-аш) б,д - кит	1	16.0 1		
	Ц1ерметтдош.						
19	Йовхый ц1ерметтдешаш.	§44, упр.№ 198	Чхъаг1алкх (-аш) я,я– шакал, уст (шерч) б,д - вол	1	23.0 1		
20	Т1аозареи т1аозара- т1адерзареи ц1ерметтдешаш.	§46, упр.№ 210	Хъаълий да – дойные коровы, маг1алди д - сорняк	1	30.0 1		
21	Гойтара ц1ерметтдешаш.	§47, упр.№ 212	Миха (-ш) я,я – тополь,ширткъа (-аш) д,д - ласка	1	12.0 2		
22	Къоастама ц1ерметтдешаш.	§49, упр.№ 218	Варбаст (-аш) я,я – молот, г1орг1аст (-аш) б,д - рашпиль	1	19.0 2		
23	Къоастамза ц1ерметтдешаш.	§50, упр.№ 221	Догго (-ш) я,я – топорище, д1ам (-аш) д,д - зубило	1	20.0 2		
24	Тохкама диктант.	§43-51 кердаяха		1	27.0 2		
25	Ц1ерметтдешай морфологически тохкам.	§52, «Са Даъхе» яхаш корта болаш дувцар оттаде.	Чхъонкар (-аш) я,я – булава, ч1ий (-наш) б,д - челнок	1	4.03		
	Хандош						
26	Хандеша белгалза форма.	§53, упр.№ 232	Б1ег1инга кий (-наш) я,я – войлочная стеганная шапка,б1у б - войско	1	11.0 3		

27	Кхычунга доалеи ца доалеи хандешаш.	§55, упр.№ 242	Г1аг1а (-ш) д,д – кольчуга, г1алаш д - латы	1	19.03		
28	Хандеша соттамаш.	§56, упр.№ 244	Г1ап (-аш) я,я – 1.патронтаж; 2.крепостная стена	1	1.04		
29	Хандешай спряжени.	§58, упр.№ 250	Мажар (аш) я,я мажара топ (-аш) я,я – венгерское ружье	1	8.04		
30	Г1он хандешаши цар спряжении.	§59, упр.№ 254	Моакхаза топ(-аш) я,я – кремневое ружье, хумпар (-аш) я,я - кобура	1	16.02		
31	Хандешашца дацардешаши дацара белгалонаши нийса язъяр.	§61, упр.№ 260	Алкхашк (-аш) я,я – скворец, з1окаргали (-еш) я,я - пеликан	1	23.04		
32	Хандеша морфологически тохкам.	§63, упр.№ 264	Дистб1аралелхарг (-аш) я,я – попугай, бекарг (-аш) я,я - кукушка	1	6.05		
33	Тохкама диктант. Кердадаккхар.	Хандош кердада ккха		2	7.05		
34	Дерригача шера 1омадаър кердадаккхар.	Упр.№ 271, 280, 292		2	11-12.05		